

GELİR VERGİSİ KANUN TASARISINDA YER ALAN ASGARI GEÇİM İNDİRİMİ MÜESSESESİ

Yazar: SerdarAYTEKİN (*)

E-Yaklaşım / Mart 2007 / Sayı: 44

I- GİRİŞ

Gelir Vergisi Kanunu (GVK), yürürlüğe girdiği 1961 yılından bu yana çok sayıda değişikliğe uğrayarak bugüne kadar gelmiştir. Yürürlüğe girdiği günden günümüze kadar yapılan çok sayıda değişiklik kanun sistematığının karmaşık bir hal almasına sebep olmuştur. Ayrıca yapılan değişiklikler, kanunun bütünselliğini ve temel felsefesinin yitirilmesine sebep olduğu gibi orijinal halinin bozulmasına da sebep olmuştur.

Ülkemizde uygulanan GVK'da birçok değişiklik yapılmış olmasına rağmen ülke ekonomisinde yaşanan kayıt dışı ekonomiyi tam olarak kayıt altına almakta ve vergiyi tabana yaymakta başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu nedenle Vergi İdaresi, Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan eksiklikleri gidermek amacıyla 28.11.2006 tarih ve 1/1266 esas numaralı Gelir Vergisi Kanunu'nda değişiklik öngören kanun tasarısını Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunmuştur.

Gelir Vergisi Sistemimiz, vergide adalet, eşitlik ve yasallık ilkeleri çerçevesinde toplumsal uzlaşmayı sağlayacak şekilde vergiyi toplamak zorundadır. Bu nedenle kanun yeniden yapılandırılmadan önce toplumun her kesiminin ve sosyal toplulukların görüşünün alınması, görüşler doğrultusunda mükellef ve vergi idaresi arasında uyumu gerçekleştirecek bir yasanın çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca tasarı kanunlaşmadan önce geçmiş deneyimlerin göz önüne alınması, dünyada uygulanan politikaların tespit edilmesi ve kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına alacak en iyi politikaların araştırılması uygulamanın başarıya ulaşmasında büyük katkı sağlayacaktır.

Söz konusu tasarının yürürlük tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte ülkemizin kredi ihtiyacını karşılayan IMF kuruluşuna verilen niyet mektubunda bu konuda bilgi verilmiştir. Söz konusu niyet mektubunda ilgili taraflarla kapsamlı görüş alışverişinde bulunulması ihtiyacı nedeniyle gelir vergisi reformunun ikinci aşamasının TBMM'ye sunulmasının geciktiği, söz konusu düzenlemenin, vergi tabanının genişletilmesine ilişkin ve idari nitelikteki önlemler geriye dönük olarak 1 Ocak 2007'den itibaren geçerli olacak şekilde, Şubat 2007 sonuna kadar Meclisçe onaylanacağını beklendiği ifade edilmektedir **(1)**.

Kanun tasarısında yer alan **asgari geçim indirimi** müessesesini açıklığa kavuşturmak genel olarak bu yazımızın konusunu oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda **asgari geçim indirimi** müessesesinin genel olarak tanımı, hesaplanması, gelir vergisine etkileri sınıflandırmaya tabi tutularak açıklanacaktır. Açıklamalarda bulunurken gelir vergisi kanun tasarısında yer alan maddeler ve tanımlamalar yeri geldikçe kullanılacaktır. **Asgari Geçim İndirimi** yeni bir kavram olması sebebiyle, ilk olarak kavramın anlamını açıklığa kavuşturmak konunun anlaşılmasında yararlı olacaktır.

II- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİNİN TANIMI

GVK'da değişiklik öngören tasarıda yer aldığı üzere vergilendirmede önemli kuramlardan biri olan “**ayırma kuramı**” sisteme dahil edilmektedir. **Ücretlilerde vergi indirimi**, belge düzeni konusundaki katkılarına rağmen zamanla etkinliğini kaybettiğinden, yaygın kötüye kullanımlar nedeniyle belge düzenini olumsuz etkilemeye başladığından, uluslararası vergi yükü hesaplamalarında standart bir indirim kabul edilmediği için ülkemizde istihdam üzerindeki vergi yükünün daha fazla görünmesinin nedenlerinden biri olduğundan uygulamadan kaldırılmaktadır. Bunun yerine, Avrupa Birliği müktesebatı ile uyumlu ve çağdaş vergi kanunlarının çoğunda yer alan ve mükellefin medenî halini de vergileme yönünden dikkate alan “**asgarî geçim indirimi**” sistemi getirilmektedir. Bu sistemle asgarî ücret ile bağlantı kurularak mükellefin kendisi, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi ile bakmakla yükümlü olduğu çocukları için **standart bir indirim** getirilmektedir. Böylece, vergi sisteminin prensiplerine de uygun bir düzenleme yapılmak suretiyle, özellikle düşük gelirliler üzerindeki vergi yükü kısmen de olsa azaltılmakta ve gelir dağılımının daha adil olmasına katkıda bulunmaktadır.

GVK'da değişiklik öngören maddede, **gerçek usulde vergilendirilen ücretlilerin** ödeyecekleri gelir vergisi tutarının tespitinde “**asgarî geçim indirimi**” uygulaması getirilmekte ve bu indirimin usûl ve esasları düzenlenmektedir.

Asgarî geçim indirimi uygulaması temel olarak, geçim standartlarını dikkate almakta, kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta kullandıkları bir miktar gelirin vergi dışı bırakılması amacına yönelik bulunmaktadır.

İndirim hakkı, gerçek usulde vergilendirilen ücretlilerin medenî durumlarını dikkate alınarak tanınmaktadır. Asgari geçimindirimi müessesesinin uygulanmasında 16 yaşından büyük ve sanayi kesiminde çalışan işçiler için uygulanan **asgarî ücretin brüt tutarı** baz alınmaktadır. **İndirim oranı olarak mükellefin kendisi için** sanayi kesiminde çalışan ve 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan **asgarî ücretin % 50'si, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eş için % 10'u ve ilk iki çocuk için % 7,5'i diğerleri için % 5'i** olarak uygulanması öngörülmektedir.

Asgarî geçim indirimi, mükellefin **kendisi, eş ve çocukları için** hesaplanan indirim tutarları toplamı ile Kanun'un 103. maddesindeki gelir vergisi tarifesinin **birinci gelir dilimine uygulanan oranın çarpılmasıyla** bulunan miktarın hesaplanan vergiden mahsup edilmesi suretiyle uygulanacaktır. Mahsup edilecek tutar ücret üzerinden hesaplanan vergiden fazla olamayacağından, asgari geçim indirimi uygulaması dolayısıyla vergi iadesi yapılması söz konusu olmayacaktır. Asgari geçim indiriminin sağladığı vergi avantajından, ücret seviyesi ne olursa olsun, **medenî durumları aynı olan tüm mükellefler aynı ölçüde** yararlanacaktır.

Asgarî geçim indirimi tutarının tespitinde mükellefin gelirin elde edildiği tarihteki medenî hali ve aile durumu esas alınacaktır. Yıl içinde mükellef lehine meydana gelecek değişiklikler bu tarihten itibaren dikkate alınacaktır. İndirim, gelir elde eden aile fertlerinden **her biri için ayrı ayrı** uygulanacaktır. Çocuklu bir ailede eşlerin her ikisinin de çalışması durumunda **çocuklar için hesaplanan indirim eşlerden yalnızca birisinin gelirine** uygulanacak; boşananlarda ise indirim tutarının hesabında, nafakasını sağladıkları çocuk sayısı dikkate alınacaktır.

GVK'da değişiklik öngören maddeyle, asgarî geçim indirim tutarlarını; ücretlinin kendisi, eş ya da çocuklar için **uygulanacak oranları** ayrı ayrı ya da topluca artırmaya veya kanuni oranına kadar indirme konusunda **Bakanlar Kurulu'na** yetki verilmektedir.

Artırılan oranlar üzerinden hesaplanan indirim tutarları toplamı asgarî ücretin yıllık brüt tutarını aşamayacaktır. Ayrıca, asgarî geçim indiriminin **uygulama dönemleri ve mahsup şekli ile diğer hususlara ilişkin usûl ve esaslarını** belirleme konusunda **Maliye Bakanlığı'na** yetki verilmektedir.

III- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİNİN HESAPLANMASI

GVK'da değişiklik öngören tasarıda asgari geçim indirimi hesaplanması belirli kriterlere göre yapılmaktadır. Söz konusu hesaplamalarda çalışanın medeni durumu, çalışmayan bir eşe sahip olması ve sahip olduğu çocuk sayısı önemli rol oynamaktadır. Tasarı metninde asgari geçim indiriminin hesaplanması ve uygulanması gerçek usulde vergilendirilen ücretli çalışanın **kendisi için** sanayi kesiminde çalışan ve 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgarî ücretin **% 50'si, çalışmayan** ve herhangi bir geliri olmayan eş için **% 10'u** ve ilk **iki çocuk için % 7,5'i diğerleri için % 5'i** oranında öngörülmektedir.

Asgari ücret 2006 yılında brüt **531,00 YTL** net **380,46 YTL** olarak uygulanmaktaydı. 2007 yılından itibaren brüt asgari ücret Ocak-Haziran döneminde brüt **562,50 YTL**, net **403,03 YTL** olarak, 2007 yılı Temmuz tarihinden itibaren de brüt **585,00 YTL**, net **419,15 YTL** uygulanacağı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından açıklanmıştır. Bu durumda **asgari geçim indirimi 2007 yılı için** ücretli çalışanın kendisi için brüt maaşının yarısı tutarında olması gerektiğinden **281,25 YTL tutarında** olacaktır. Söz konusu Bakanlık tarafından açıklanan SSK ve Emekli Sandığı'na tabi 10.6 milyon çalışanın tamamı bekar kabul edildiğinde bile Devletin asgari geçim indirimi nedeniyle vergi gelirlerinde önemli ölçüde azalma olacaktır. Bu durumda 2007 yılı için hesaplanan **281,25 YTL'lik** asgari geçim indirimi, Gelir Vergisi Kanunu'ndaki yüzde 15'lik ilk dilime göre hesaplandığında **aylık 42,1875 YTL (281,25 x %15), yıllık 506,25 YTL (42,1875 x 12)** ücretlilere vergi avantajı sağlayacaktır. Ayrıca toplam 10.6 milyon çalışanın hepsinin bekar olması varsayımı altında 2007 yılı için hesaplanan toplam asgari geçim indirimi tutarı **5.3 milyar YTL'nin (10.6 x 506,25)** üstünde bir tutara ulaşacaktır. Bu veriler ışığında asgari geçim indirimi hesaplamalarımızı net bir şekilde görmek amacıyla aşağıdaki tabloda gösterelim. Asgari geçim indirimi müessesesi 2008 yılından itibaren uygulamaya girecek olmasına rağmen karşılaştırma yapmak ve bir fikir vermesi amacıyla 2006 ve 2007 yılları verileri doğrultusunda hesaplamalar yapılmıştır.

ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ HESAPLAMASI	Brüt Tutar (A)	Net Tutar (B)	Asgari Geçim İndirimi Tutarı (C)	Asgari Geçim İndirimine Göre Hesaplanan Vergi Avantajı (D)	
				(Aylık)	(Yıllık)
Dönemi	(Aylık)	(Aylık)	A X %50	(Aylık)	(Yıllık)
2006	531,00 YTL	380,46 YTL	265,50 YTL	39,825 YTL	477,90 YTL
2007 (Ocak-Haziran)	562,50 YTL	403,03 YTL	281,25 YTL	42,187 YTL	506,25 YTL
2007 (Temmuz- Aralık)	585,00 YTL	419,15 YTL	292,50 YTL	43,875 YTL	526,50 YTL

Asgari geçim indirimi, gerçek usulde vergilendirilen ücretli çalışanlar için uygulanmakta ve medeni durumu aynı olan bütün mükellefler aynı ölçüde yararlanmaktadır. Gerçek usulde vergilendirilen ücretlinin, **çalışmayan eşi ve çocuğu** bulunması durumunda hesaplanması gereken indirim tutarı yükselmektedir. Konuyu biraz daha derin incelemeye tabi tutmak amacıyla ücretli çalışanların bekar olması durumuna ve ücretli çalışanın evli, çalışmayan eşe ve 2 çocuğa sahip olması durumuna göre **iki farklı çalışan grubu** varsayımı altında hesaplamalar yaptığımızda konuyu daha net bir şekilde göreceğiz.

Örneğin; Asgari geçim indirimi tutarı 2007 yılı Ocak-Haziran dönemi brüt ücret üzerinden aylık 281,25 YTL, yıllık 506,25 YTL hesaplanmaktadır. Gerçek usulde vergilendirilen 10.6 milyon ücretli çalışanın yarısının bekar olması, diğer yarısının da evli, çalışmayan eşinin ve 2 çocuğunun bulunduğu varsayımı altında asgari geçim indirimi tutarları aşağıda yer aldığı gibi olacaktır.

Toplam çalışanların yarısının bekar olması durumunda hesaplama: Gerçek usulde vergilendirilen 5.3 milyon ücretli çalışanın bekar olduğu varsayılırsa, asgari geçim indirimi tutarı **2.6 milyar YTL**'nin ($5.3 \times 506,25=2.683,12$) üstünde bir tutar olacak.

Toplam çalışanların diğer yarısının evli ve 2 çocuklu olması durumunda hesaplama: Kalan 5.3 milyon ücretli çalışanın, iş sahibi olmayan eşi ve 2 çocuğu bulunduğu düşünüldüğünde hesaplama farklılık gösterecektir.

Çalışanın kendisi için hesaplanması gereken asgari geçim indirimi tutarı **562,50 YTL**'lik brüt asgari ücretin **yüzde 50'si** yani **281,25 YTL** tutarında olacaktır.

Çalışmayan eş için hesaplanması gereken asgari geçim indirimi tutarı brüt asgari ücretin **yüzde 10'una** karşılık gelen **56,25 YTL** tutarında olacaktır.

Çalışanın 2 çocuğu aşmamak kaydıyla her bir çocuk için brüt asgari ücretin **yüzde 7.5'i** asgari geçim indirimi hesaplanacaktır. Çocuk sayısının 2 olması sebebiyle brüt asgari ücretin yüzde 15'ine denk gelen **84,375 YTL** asgari geçim indirim tutarı olacaktır.

Sonuç olarak baba, anne ve çocukların toplam geçim indirimi **421,87 YTL**'ye ulaşacaktır. Bu tutarın Gelir Vergisi Kanunu'ndaki yüzde 15'lik ilk dilime karşılık gelen **63,281 YTL'si** aylık vergi avantajına dönüşecektir. Yıllık asgari geçim indirimi tutarı **759,375 YTL**'ye yükselecektir. Bu durumda 5.3 milyon çalışanın evli ve 2 çocuklu olması varsayımına göre vergi indirim tutarı **4 milyar YTL** ($5.3 \times 759,37= 4.024,66$) civarında gerçekleşecektir.

Toplam Çalışanların Vergi İndirim Tutarı: Gerçek usulde vergilendirilen ücretli bekar çalışanlar için toplam asgari geçim indirim tutarı; **2.6 milyar YTL** civarında olmaktadır.

Gerçek usulde vergilendirilen ücretli çalışanların, çalışmayan eşi ve 2 çocuğu bulunması durumunda toplam asgari geçim İndirim tutarı; **4 milyar YTL** civarında olmaktadır.

Bu durumda ücretli çalışanların toplam asgari geçim indirimi tutarı; **6.6 milyar YTL**'yi aşan bir tutarda olmaktadır.

Görüldüğü üzere ülkemizde gerçek usulde vergilendirilen ücretli çalışanların hepsinin bekar olması durumunda hesaplanan asgari geçim indirimi tutarı toplam 5.3 milyar YTL'nin üstünde olmaktadır. Ücretli çalışanların medeni durumunda değişiklik olması durumunda asgari geçim indirim tutarında değişiklik olmakta ve hesaplanması gereken tutar yükselmektedir. Hesaplamalarda görüldüğü üzere çalışmayan eşi ve 2 çocuğu olan ailelerin asgari geçim indirimden faydalandıkları tutarlar bekar çalışanlara göre daha yüksek çıkmaktadır. Çalışanların yarısının bekar, diğer yarısının çalışmayan eşi ve çocuğu bulunması varsayımı ile yapılan hesaplamalar da toplam 6.6 milyar YTL'yi aşan bir tutarda asgari geçim indirimi uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle toplam çalışanlar arasında çalışmayan eş ve birden fazla çocuk sahibi olan ailelerin oranının fazla olması toplam asgari geçim indirim tutarını yükseltecektir.

IV- ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİNİN ETKİLERİ

Asgari geçim indirimi uygulaması geniş bir kesimi ilgilendirmektedir. Bu nedenle gelir vergisi mükelleflerine, ücretlilere ve ekonomiye etkileri önem kazanmaktadır. Asgari geçim indiriminin etkilerini tasarı metni, vergi otoriteleri ve vergi idaresinin yaptığı açıklamalar doğrultusunda sınıflandırabiliriz. Sınıflandırmayı; ücretlilere, işverenlere ve kayıt dışı ekonomiye etkileri olarak üç temel ana başlık altında yaparak konuyu açıklayalım.

A- ÜCRETLİLERE ETKİLERİ

Vergi iadesinin kalkarak yerine asgari geçim indiriminin gelmesi, asgari ücretle çalışanlara ek bir getiri sağlamaktadır. **Vergi iadesi** uygulaması, asgari ücretliye 2006 yılı asgari ücreti üzerinden **434,80 YTL katkı** yaparken, bu rakam **asgari geçim indirimiyle** yukarıda hesapladığımız üzere **477,90 YTL'ye** çıkacaktır. Görüldüğü üzere asgari geçim indirimiyle asgari ücretle çalışana **toplam 43,00 YTL fazladan** para elde etmektedir. Tasarı metninde yer aldığı üzere asgari geçim indirimi medeni durumu aynı olmak koşuluyla gerçek usulde vergilendirilen tüm ücretliler için aynı tutar olmaktadır. Bu durumda orta ve yüksek düzeyde ücret alanların, yeni sistemde kayba uğrayacağı düşünülmektedir. Bu kayıp, vergi matrahı 2 bin YTL olan bir ücretli için **502,80 YTL'ye**, aylık **vergi matrahı 5 bin YTL** olanlar için de **1.716 YTL'ye** kadar çıkmaktadır. Vergi iadesi uygulamasında iade belirli koşullara bağlıydı. Gıda, eğitim, sağlık, kira, giyim harcamalarının hepsi değil belirli kriterlere uyanları iadeye konu olabilmekteydi. Harcamaların iadeye konu olması için fatura ve perakende fişleri ile tevsik zorunluluğu bulunmaktaydı. Bu gibi nedenlerle iadenin tamamından faydalanılmasının oldukça zor olduğu bilinen bir gerçektir. Söz konusu nedenlerle orta ve yüksek düzeyde ücret alanların, vergi iadesinin kaldırılmasından dolayı kayba uğrayacağını düşünmek gerçekçi olmamaktadır.

Ayrıca vergi iadesi uygulaması, 2006 yılı sonu itibariyle kaldırılacaktır. Asgari geçim indirimi uygulamasına 2008 yılı başından itibaren uygulanacak olması nedeniyle 2007 yılı için nasıl bir uygulama yapılacağı gerçek usulde vergilendirilen ücretliler açısından belirsizlik taşımaktadır. Emekliler açısından uygulama farklılık göstermektedir. Emeklilere vergi iadesi, 2005 yılı sonu itibariyle kaldırıldığından, emeklilerin aylığına, "**vergi iadesi karşılığı**" olarak, 2006 yılı başından itibaren, % 4 zam yapılmış bu nedenle emekliler için 2007 yılı kayıp olarak görünmemektedir.

B- İŞVERENLERE ETKİLERİ

Ülkemizde, 10 işyerinden 9'unda, işverenler işçilerle "**Net ücret**" üzerinden anlaşıyor. İşçinin vergisi ve SSK'sını işveren üstleniyor. Bu durumda, 2008 yılında uygulanacak "**En az geçim indirimi**" işverenin vergi yükünü azaltacak. İşçinin ücretine yansımayacak. İşsizliğin yüksek boyutta olduğu ülkemizde, işçinin işverene bu konuda rest çekmesi de çok zor (2).

C- KAYIT DIŞI EKONOMİYE ETKİLERİ

Asgari geçim indirimi uygulaması ile birlikte vergi iadesi uygulaması ortadan kaldırılmaktadır. Bilindiği üzere vergi iadesi uygulaması nedeniyle fatura ve fiş alınması insanlarda bir zorunluluk olarak görünmekte vergi bilincinin yerleşmesine katkı sağlamaktaydı.

Uygulamanın kaldırılması söz konusu vergi bilincinin ortadan kalkmasına sebep olabilecektir. Ayrıca bazı işyeri sahipleri vergi iadesinin kalkmasını kötüye kullanarak müşterilerine fatura ve fiş toplanmasının gereksiz olduğu telkininde bulunabilecektir. Bu gibi sebeplerle kayıt dışı ekonomi artış gösterebilecektir.

V- SONUÇ

Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılması düşünülen değişiklikler kanunda yerini almadan gerek medyada gerekse vergi otoriteleri tarafından oldukça büyük tepkiler almaktadır. Söz konusu tasarının yeni yılın ilk iki ayı içinde mecliste görüşülecek olması tasarıda değişiklikler yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Bu doğrultuda tasarı kanunlaşmadan önce olumlu ve olumsuz tepkilerin ve görüşlerin gözardı edilmemesi yapılması düşünülen değişikliklerin en etkili şekilde gerçekleştirilmesinde ve uygulanabilir bir kanun değişikliği yapılmasında yardımcı olacaktır.

Asgari geçim indirimi müessesesi, çalışan kesimin tamamını ilgilendirmesi nedeniyle büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle yapılacak değişikliklerde bütün ihtimallerin sonuçları ile birlikte düşünülmesi yapılması düşünülen değişikliklerde maksimum başarı elde edilmesinde yardımcı olacaktır.

*

Vergi Denetmeni

(1)

14.12.2006 tarihli Anadolu Ajansı Bülten Haberleri. NTV İnternet veri tabanından 20.12.2006 tarihinde faydalanılmıştır.

(2)

Şükrü KIZILOĞLU, "Vergi İadesinde Dağ Fare Doğuracak" **Hürriyet Gazetesi** internet veri tabanından 25.12.2006 tarihinde faydalanılmıştır.